

RAMAZAN, İBADETLER, DENGE VE TATBİK

es-Selâmu aleyküm ve rahmetullâhi ve berekâtüh!

Çok sevinçli, kat kat bereketli, katmerli mübarek bir günde size hitap ediyorum. Hem bayramınız hem Cuma'nız mübarek olsun. Cenâb-ı Hak dünya ve âhiretin her türlü hayırlarına, lütuflarına erdirsin. Sizleri sevdiği kullar eylesin. İki cihanda aziz ve bahtiyar olun.

Güzel, mübarek, sevaplı, feyizli, tariflere sığmaz hoşlukta bir mânevî mevsim olan Ramazan geride kaldı. Bir bakıma hüzünlüyüz ama Allah herhalde hüzünlü olmamızı da istemediğinden Ramazan'ın sonunda bayram eylemiş; elhamdülillah bayram ediyoruz.

Tabii Rabbimiz Tebâreke ve Teâlâ hazretleri kullarının hâlini biliyor. İbadetin her an devam etmesi değil de, zaman zaman [bırakılması var]. İşte Ramazan'da bir ay oruç tutuluyor, ondan sonra başka günler [oruç zorunlu olmuyor]. Bütün sene Ramazan olmasını uygun bulmamış, uygun görmemiş; bir aylık bir [süre] iyi. Tabii arada oruç tutulmamış zamanlar da

olacak ki orucun zorluğu olsun ve sevabı olsun, alışkanlık olmasın.

Peygamber Efendimiz'in çok sıcak, çok zorlu günlerde oruç tutmak hakkında "çok sevap" diye hadîs-i şerîfleri var. Sahabeden bazı mübarekler yılın en sıcak günlerini arayıp o günlerde oruç tutup o sevabı kazanmaya gayret ederlermiş.

Peygamber Efendimiz işaret etseydi, Allah Teâlâ hazretleri müsaade buyursaydı, Allah'ın âşık-ı sâdık, her türlü fedakârlığa hazır kulları bütün sene oruç tutardı. Ama bazen olup bazen olmadığı zaman orucun tesiri daha fazla oluyor. Olmadığı zamanların da faydası var, olduğu zamanların da faydası var.

Peygamber Efendimiz Allah'ın en takvâli, Allah'tan en çok korkan, Allah'a en güzel ibadet eden kulu olduğu halde Ramazan'ın dışındaki hayatında hem oruçlu olduğu zamanlar olurmuş hem oruçsuz geçirdiği günler olurmuş. Oruç tuttuğu zaman sabır sevabını alıyor, oruç tutmadığı nimetleri yediği zaman şükür sevabını alıyor. Gecenin bir bölümünde uyurmuş. İstirahat ediyor, vücudun hakkı var; bedenin gelişmesi için, verimli çalışması için dinlenmesi

lazım. Ama kalkıp da gecenin uzun uzun o mübarek bereketli saatlerinde ibadet edermiş.

Dünyayı terk edip de dünyaya hiç aldırma-
mak, bakmamak yolunu göstermemiş; dün-
yaya da âhirete de değer verip dünya için de
âhîret için de çalışmayı meşru saymış. Hatta
hadîs-i şerîflerde; “Allah’ın en sevdiği kullar-
dan birisi, doğru sözlü güvenilir tüccardır.”
diye geçiyor. Ticaret mübarek bir meslek;
çünkü bir yerlerden mal getiriliyor, halkın is-
tifadesine sunuluyor. Getiren kâr ediyor ama
halk da o ticaret dolayısıyla kendi beldesinde
olmayan metaa, gıdalara kavuşuyor. Düşünün
ki Akdeniz’in güzel yörelerinin hoş meyveleri
en soğuk, karlı buzlu günlerde soğuk diyarlara
geliyor. Sıcak yerlerde seralarda yetişen tap-
taze meyveler, sebzeler, domatesler, salata-
lar soğuk yerlerde yeniliyor. Hep böyle çeşitli-
lik...

Her şey yerli yerinde, hepsi güzel.

Demek ki çalışmak da iyi, ibadet etmek
de iyi. Uyumak da lazım, kalkıp uykusunu bö-
lüp fedakârlık yapıp ibadet etmek de lazım.
Oruç tutmak da lazım, bazı günlerde iftar edip
şükretmek lazım.

İşte böylece dengeli, mâkul, insan tabiatına fıtratına uygun, yaşamın bütün ihtiyaçlarını karşılamaya bütün yönleriyle hazır, güzel bir dinimiz var. *Elhamdülillâh alâ ni'meti'l-İslâm...*

İşte böyle bir güzel dinin bozulmamış tertemiz ahkâmı içinde üç aylara başladık; git-tikçe miktarı artan derûnî hazlar, zevkler, lezzetler ile ibadetler ettik. Ramazan'a ulaştık. Ramazan'da da daha coşkulu ibadetlerle, daha âşıkâne, daha sâdikâne, daha muhlisâne ibadetler ettik. Hele hele Ramazan'ın sonunda bazı kardeşlerimiz itikâflara girdiler, artık evden de ayrılıp tamamen camide tamamen kendisini ibadete vererek ibadetin doruğuna ulaşmış oldular. Everest'in zirvesine çıktılar, fütuhât zafer bayrağını diktiler elhamdülillah... Elhamdülillah, bayramı Allah ihsan eyledi. "Ey kullarım! Bu kadar benim için yemenizi içmenizi, arzularınızı engellediniz, size bayramı ihsan eyledim!" diye Cenâb-ı Hakk'ın emri ile bayram ediyoruz. O bakımdan da çok sevinçliyiz.

Allahu Teâlâ hazretleri nice Ramazanlar'a, nice Kadirler'e, nice feyizli gecelere

günlere, nice bayramlara hem dünyada erdirsin hem de rızasına vâsıl eyleyip âhirette asıl büyük bayrama ulaşmayı nasip eylesin.

a. Maneviyat Mektebi Ramazan ve Şevval Orucu

Çeşitli konuşmalarımızda Ramazan'ı çok çeşitli yönlerle sizlere anlatmaya, Peygamber Efendimiz'in talimâtını, hadîs-i şerîflerini nakletmeye çalıştık. Ramazan'ı veciz, kısa, özlü tariflerle iyi anlatalım diye anlatmak istediğimiz zaman çeşitli yönlerden tarif ettik. Mesela;

“Ramazan dervişlik ayıdır.” dedik.

“Ramazan bir bakıma Kur'an ayıdır.” dedik; çünkü Kur'an'la çok meşgul oluyor.

“Ramazan sabır ayıdır.” Hiç şüphe yok, sabrın her çeşitleri uygulanıyor.

Ramazan bir bakıma da bir mâneviyat üniversitesidir, mâneviyat mektebidir; Ramazan içinde insanlar çok yüksek bir mânevî eğitim görüyor, çok güzel alışkanlıkları bir ay boyunca uyguluyorlar. Ondan sonraki on bir ayda bu alışkanlıklarını inşaallah koruyacaklar, o alışkanlıklarıyla daha faziletli, daha erdemli,

daha sevaplı, daha mübarek insanlar olarak yaşayacaklar.

Peygamber Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* bir hadîs-i şerîfinde buyurmuşlar ki;

مَنْ صَامَ رَمَضَانَ وَأَتْبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ كَانَ كَصَوْمِ
الدَّهْرِ

*Men sâme ramadâne ve etbeahû sitten min şevvâlin kâne ke-savmi'd-dehr.*¹

Sadaka Resûlullah fîmâ kâl ev kemâ kâl.

Bu, mübarek kabri İstanbulumuz'u şeref-
lendiren Ebû Eyyûb el-Ensârî hazretleri tara-
fından da rivayet edilmiş. Bazı kaynaklarda
Sevban -peltek se ile, üç noktalı se ile yazılı-
yor- *radıyallahu anh'ten* de rivayet edilmiş.

¹ Müslim, "Sıyâm", r. 204; Ebû Dâvud, "Savm", 58, r. 2433; Tirmizî, "Savm", 53, r. 759; İbn Mâce, "Sıyâm", 33, r. 1716; Dârimî, "Savm", 44, r. 1795; Ahmed b. Hanbel, V, 417, r. 23533; Ahmed b. Hanbel, V, 419, r. 23556; Ahmed b. Hanbel, V, 419, r. 23561; İbn Huzeyme, *Sahîh*, III, 297, r. 2114; İbn Hibbân, *Sahîh*, VIII, 396-397, r. 3634; Abdürrez-zak, *Musannef*, IV, 315, r. 7918; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, II, 342, r. 9723; Tayâlisî, *Müsned*, I, 486, r. 595; Abd b. Humeyd, *Müsned*, I, 104, r. 228; Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, III, 239, r. 2876; Ebû Avâne, *Müsned*, II, 168, r. 2696; Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 298-299, r. 3458; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, IV, 483, r. 8431; Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, V, 297, r. 3456; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr*, IV, 134, r. 3903.

Mühim kaynaklarımızda var. Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde, Tahâvî'de, Ebû Dâvud'da, Neseî'de, Tirmizî'de, İbn Mâce'de, Müslim'de var. Sahih bir hadîs-i şerîf, râvileri kuvvetli.

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki;

“Kim Ramazan'ı oruçla geçirirse, Ramazan'daki oruç vazifesini yaparsa...” *Ve et-beahû sitten min şevvâl*. “Şevval'de de altıya buna eklerse...”

Şevval nedir?

Ramazan'dan sonraki aydır. Bayramın ilk günü Şevval'in 1'i olmuş oluyor. Ramazan biter bitmez başlayan ay Şevval ayıdır.

“Ramazan ayına Şevval ayında altı günü eklerse...”

Kâne ke-savmü'd-dehr. “Tüm seneyi, bütün hayatını oruçlu geçirmiş gibi olur.”

Dehr, “zaman” demek. *Savmu'd-dehr* de, “bütün zamanını oruçlu geçirmek” demek; ama “senenin bütün günlerinde oruç tutmak” mânasına.

Savmu'd-dehr, Peygamber Efendimiz tarafından tavsiye olunmamış. O zaman insan

orucu günlük âdeti hâline getirmiş olur. Öyle olmayacak; bir gün tutacak, bazı günler tutmayacak ki açlığı da tokluğu da vücut tatsın ve a kaldığı zaman zorlansın da oradan bir eğitim olsun, sevap olsun, meşakkâten dolayı mükâfat olsun. Bütün sene oruç tutmak Efendimiz'in tavsiye etmediği bir şey. Adı *savmu'd-dehr* oluyor. Hiçbir gün bırakmıyor, her gün oruç tutuyor; bu makbul değil.

İnsan bütün sene niçin oruç tutar?

Sevap kazanmak için. Orucun sevabı çok. Ben de bütün sene her gün oruç tutarım, böylece her gün sevaplı geçirmiş olurum.

Evet, yle yapmak doğru değil ama o arzu edilen sevaba ulaşmanın bir yolu var; işte bu hadîs-i şerîfte Peygamber Efendimiz buyurmuş:

“Ramazan'dan sonraki ayda, şevval ayında altı gün kim oruç tutarsa bütün seneyi oruçla geçirmiş gibi olur.”

Bu hadîs-i şerîfin mânası, tabii böyle söylediğine göre Peygamber Efendimiz, tamamdır, inşaallah biz de bayramdan sonraki gün-

lerde altı gün oruç tutarak böylece Ramazan'dan sonra altı gün daha tutup bütün seneyi oruçla geçirmiş olmanın zevkini, sevabını, mükâfatını yakalayalım.

Allah ihsan eylesin.

Bir de bunun çeşitli bilgilerimizle teyit ve takviyesi bâbında şu açıklamayı yapabiliriz:

el-Hasenetü bi-aşri emsâlihâ. “Yapılan iyi bir hareketin, ibadetin mükâfatı en aşağı bire ondur.”

O zaman Ramazan'ın otuz gün orucu bire on hesabı ile olursa 300 eder. Altı gün oruç da bire on hesabıyla 60 eder; 360. Zaten kamerî sene 354 gün, 360 bile değil.

Hicrî sene, aya göre olan sene, yani Ramazan'dan Ramazan'a, hacdan hacca, o dinî [ibadetlerimizde] kullandığımız sene 354 gündür, biraz da saatlerle küsurâtı var. Bu güneş takviminden farklı, arada 11 gün kadar fark var. Bizimki 365 gün. Her sene de aynı olmuyor da dört senede bir Şubat 29 oluyor. Bu işlerin bazı incelikleri veya tam kurala uymaz gibi görünen yönleri var.

Demek ki 300+60, 360; bütün seneyi oruç tutmuş gibi oluyor.

Ama buradan şu anlaşılmasın; Allah oruca bire on verecek. Hayır! Bire on değil, bire 70 değil, bire 700 değil, ondan da fazla, *bi-ğayri hisâb* vereceğini hadîs-i şerîflerden biliyoruz. Çünkü oruç sabır ibadetidir, güzel yapıldığı zaman sabrın mükâfatı;

إِنَّمَا يُوفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

Innemâ yüveffe's-sâbirûne ecrehüm bi-ğayri hisâb, hesaba sığmayacak kadar, rakamlarla söylenemeyecek kadar daha yüksek, daha fazla olur.²

Demek ki Ramazan'ı ve [Şevval oruçlarını] tutanlar mükâfat bakımından belki çok çok daha büyük mükâfatlar alacak. Ama sanki bütün sene de oruçla geçirilmiş gibi olacak.

Onun için bu sohbetimde bu hadîs-i şerîfi kaynaklardan aradım buldum, size okudum, hatırlatıyorum ki bayramdan sonraki günlerde altı gün orucunu isterseniz peş peşe tutun, is-

² 39/Zümer, 10.

terseniz ikişer üçer Şevval ayı içinde tamamlayın, bu oruçları böylece tutarak bütün seneyi oruç tutmuş olma noktasına ulaşın.

Ramazan bir mektep. O mektepte okuduk. Mektepte okuduktan sonra insan öğrendiklerini tatbik etmeli.

İslâm'da en önemli olan iş; iyi bilgilerini uygulamaktır, ilmiyle âmil olmaktır, öğrendiklerini tatbik etmektir.

Tatbik etmezse “biliyor ama yapmıyor” denilir. Hem dinî bakımdan kusurlu duruma düşer hem de dünyevî bakımdan da böyle insanlar pek makbul değildir. Sözü var, hareketi yok; “palavracı” derler, “atıyor” derler, “sözünü tutmuyor” derler.

Bu iş öğrendiğini de uygulaması bakımından da olmuş oluyor.

Ramazan'da oruç tutmayı öğrendik, Şevval'de de altı gün devam ediyoruz. Ondan sonra da sünnet olan, haftanın pazartesi perşembe oruçları var. Her Arabî ayın başında ortasında sonunda oruç tutmak var. Ortasındaki 13-14-15'i, *eyyâm-ı biyz* oruçları var, meh-

taplı gecelerin gündüzlerinde oruçlar var. Tabii bunların da devam etmesi, Ramazan'da öğrendiğimiz oruç ibadetini senenin uygun günlerinde Allah'ın rızasına, Peygamber Efendimiz'in sünnetine uygun olarak uygulanması olacaktır. O halde mektebi mezun olanlar, başarıyla bitirenler ona devam ederler.

Biz de Ramazan mektebi mezunları olarak bütün müslüman kardeşlerimize bu Şevval orucunu da tavsiye ediyoruz. Ayrıca her hafta Şevval geçtikten sonra da pazartesi perşembe oruçlarını tavsiye ederiz, Efendimiz'in tavsiyesidir. Farz değildir ama farz olmayan oruçların da çok sevabı var.

b. Ramazan Dışında Tutulan Oruçların Sevabı

O hususta da Enes *radiyallahu anh*'ten İbnü'n-Neccâr ve İbn Asâkir'in rivayet ettiği bir hadîs-i şerîfi okuyuvereyim:

مَنْ صَامَ يَوْمًا , تَطَوُّعًا , فَلَوْ أُعْطِيَ مِلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا
مَا وَفَى أَجْرَهُ دُونَ يَوْمِ الْحِسَابِ

Men sâme yevmen tatavvuan felev u'tiye mi'lü'l-ardı zeheben mâ vefâ ecrehû dûne yevmi'l-hisâbi.

“Kim *tatavvu* olarak, yani ibadet ve taat duygusuyla, Allah’tan sevap umduğu için, sevap kazanayım diye, farz olmadığı halde kendiliğinden, Allah’ın sevdiği kul olayım diye bir gün oruç tutsa, -farz değil, Ramazan dışındaki oruçlar- eğer o kimseye, yeryüzü bir boş kap olsa, onun dolusunca altın verilse, yine bu hesap gününde o tuttuğu bir günlük farz olmayan, sevap aşkıyla tutulmuş olan orucun ecrini karşılayamaz.”

Demek ki dünyalar dolusu altınlardan daha büyük sevap oluyor. O bakımdan, bu oruçları tutmanızı tavsiye ederim.

Bir de kulağınızda, zihninizde kalsın; defterinize, takviminizin bir kenarına yazın:

Hacca gitmeyen kardeşlerimiz Kurban Bayramı’nın arefesinde oruç tutarsa o da çok büyük sevap. “Hem geçmiş senenin günahları affolunacak” diye bildiriyor Peygamber Efendimiz, “hem de gelecek senenin günahları affolacak.” diye bildiriyor. Bu da çok önemli bir şey. Demek ki Allah bir sene daha yaşatacak,

hem de günahları affedecek; belki de günah yaptırmayacak, iyi bir kul olacak yaşatacak. Hem ömür veriliyor hem de salih bir insan olarak ömür geçirmesi nasip oluyor demektir.

Demek ki Ramazan *mekteb-i âlî*sinde yani yüksek mektebinde, Ramazan'ın mânevî mektebinde öğrendiğimiz orucu tutacağız, Ramazan'dan sonra Şevval'in altı gün orucuyla beraber başlayarak...

Sonra, Ramazan'ın zaten âyet-i kerîmede okunduğu zaman asıl ana amacının, hedefinin ne olduğunu biliyoruz:

لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

Le-alleküm tettekûn.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ
عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

Yâ eyyühe'llezîne âmenû. “Ey iman edenler!” *Kütibe aleykümü's-siyâmu.* “Oruç sizin boynunuza bir ibadet olarak farz kılındı, yazıldı; ödevleriniz arasına, farz vazifeler arasına yazıldı.” *Kemâ kütibe ale'llezîne min*

kabliküm. “Sizden önceki peygamberlerin ümmetlerine de yazılmış olduğu gibi, Allah’ın emretmiş olduğu gibi.” *Le-alleküm tettekûn*. “Ta ki takvâ ehli olasınız.”³

Demek ki hedef; takvâyı öğrenmek, takvâ ehli olmak, müttakî bir kul hâline gelmek.

Oruç bir ilaçsa, [orucu] çok şifalı çok kıymetli bir ilaç olarak düşünürsek, benzetmeyi öyle yaparsak; amansız olan, çok zor tedavi olacak olan bir hastalığa iyi geliyor.

Hangi hastalığa iyi geliyor?

Takvâsızlığa, Allah’tan korkmadan bildiğini işlemek gibi gafil, cahil, küstah yaşama veyahut bîhaber yaşama veyahut haramlardan günahlardan kaçınmadan kendisini mahvedecek bir doludizgin tehlikeli gidiş ile gitme durumuna ilaç oluyor.

Demek ki Ramazan, insana takvâyı kazandırıyor.

فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى

³ 2/Bakara, 183.

*Fe-inne hayre'z-zâdi't-takvâ.*⁴ Takvâ da âhîret yolcusunun en önemli azığıdır, en çok lazım olan malıdır, yanında en çok bulunması gereken haslettir.

Peygamber Efendimiz bir hadîs-i şerîfnde buyuruyor ki;

أُولِيَّائِي مِنْكُمْ الْمُتَّقُونَ فَإِنْ كُنْتُمْ أَوْلِيَّكَ فَذَلِكَ
وَالْأَبْصُرُوا ثُمَّ ابْصُرُوا لَا يَأْتِيَنَّ النَّاسُ بِالْأَعْمَالِ
وَتَأْتُونَ بِالْأَثْقَالِ فَيُعْرَضُ عَنْكُمْ إِنْ قَرِيشًا أَهْلُ
أَمَانَةٍ مِنْ بَغَاهِمُ الْعَوَائِرِ أَكْبَهُ اللَّهُ لِمِنْخَرِهِ

[*Evliyâî minküm el-müttakûn. Fe-in kün-tüm ülâike fe-zâlike ve illâ fe'bsurû sümme'bsurû lâ ye'tiyenne'n-nâsu bi'l-a'mâli ve te'tûne bi'l-eskâli fe-yu'rad anküm inne kureyşen ehlü emânetin min bağâhümü'l-avâsira kebbehu'llâhu li-minharîhî.*]⁵

⁴ 2/Bakara, 197.

⁵ Ma'mer, *el-Câmi'*, XI, 55-56, r. 19897; Hâkim, *el-Müstedrek*, IV, 82, r. 6952; Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 358, r. 3266; Bezzâr, *Müsned*, IX, 176, r. 3725; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, V, 45-46, r. 4545; Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, I, 40, r. 75.

Evlîyâî minküm el-müttakûn. “Ey mü’minler! Sizin içinizden benim dostlarım...”

Peygamber Efendimiz’in dostları, onun sevdiği kimseler kimlermiş?

el-Müttakûn. “Takvâ ehli olan kimseler.”

Demek ki biz Ramazan *mekteb-i âlîsinde*, Ramazan’ın yüce ihtisas mektebinde, lisan-süstü doktora veyahut “üstad olma mektebi” diyelim, çünkü kıymeti çok yüksek; o mektepte öğreneceğimiz en önemli şey takvâ olacak. Günahlardan korunmak sakınmak, Allah’tan korkmak, cehenneme düşmemek için dikkatli olmak, Allah’ın rızasını kaybetmemek için dikkatli olmak, titiz müslüman olmak, pürdikkat kulluğunu güzel yapmak.

İşte Ramazan’da o hâli alacaktık. Oruçla da irademizi kuvvetlendirdik, iradeyi kuvvetlendirme eğitimi aldık. 30 gün sıcak günlerde su karşımızda olduğu halde su içmedik, karnımız acıktığı midemiz burkulduğu halde yemek yemedik, diğer arzularımızı tutabildik... Tutulabiliyormuş; sigara içilmiyormuş, alışkanlıklar kenarda durabiliyormuş. İnsanın en tabîî iç güduları bile icabında sabırla yenilebiliyormuş. Onları öğrendik.

Ramazan'dan sonra da artık o öğrenilen takvânın uygulanması lazım. Yani kulların günahlardan kaçması lazım, günahlara yanaşmaması lazım, Ramazan'dan önceki kötü alışkanlıklarına düşmemesi lazım ve iyi kul olarak devam etmesi lazım.

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki;

Fe-in küntüm ülâike fe-zâlike. “Eğer siz takvâ ehli insanlar olabilmüşseniz ne âlâ, çok iyi o zaman... Olabildiyseniz benim dostlarım olursunuz, o zaman Resûlullah'ın dostları sınıfına yükselirsiniz, o yüksek sınıfa girersiniz.”

Ve illâ fe'bsurû sümme'bsurû. “Eğer müttakî kullar olamadıysanız, haramlardan günahlardan sakınan, Allah'tan korkan, Allah'ın sevgisini kazanmaya gayret eden; gazabına uğramamaya, attığı adamları dikkatli atan, gözüne, diline, eline sahip olan bir müslüman olamadıysanız bekleyin o zaman; bakın bakalım başınıza geleceklere!..” diye buyuruyor Peygamber Efendimiz.

Bir de tavsiye buyuruyor:

Lâ ye'tiyenne'n-nâsu bi'l-a'mâli -veya lâ ye'tîne'n-nâsu bi'l-a'mâl- ve te'tûne bi'l-

eskâli. “İnsanlar güzel güzel ibadetleri yapmış, sevapları kazanmış olarak Allah’ın huzuruna âhirete gelirken siz de dağlar gibi günah yüklerini yüklemiş olarak gelmeyin. Böyle bir duruma düşmeyin.”

Fe-yur’ad anküm. “O zaman Cenâb-ı Hak size nazar eylemez, kimse sizin yüzünüze bakmaz, yüzünüze bakılmaz.”

Resûlullah bakmaz. Şefaatçi olabilecek alim, fâzıl, mübarek, kâmil kimseler bakmaz. Allah sevmedi mi, Allah’ın sevmediği kimseye hiç başkasının bakacağı olmaz. Allah’ın sevdiğine müsaade ettiğine bakarlar.

Onun için mutlaka ve mutlaka, takvâyı ve müttakî kul olmayı da sağlamalıyız.

Allahu Teâlâ hazretleri o takvâ hasletine sımsıkı sarılmayı, müttakî kullar olmayı hepimize nasip eylesin.

Diğer bir hadîs-i şerîfte de Peygamber Efendimiz buyuruyor ki;

أَلَا أُخْبِرُكُمْ عَنِ الْأَجُودِ؟: الْأَجُودُ اللَّهُ. الْأَجُودُ اللَّهُ.
الْأَجُودُ اللَّهُ، وَأَنَا أَجُودُ وَلِدِ آدَمَ، وَأَجُودُهُمْ مِنْ بَعْدِي

رَجُلٌ عَلِمَ عِلْمًا، فَنَشَرَ عِلْمَهُ، يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أُمَّةً
وَخُدَّهُ، وَرَجُلٌ جَادَ بِنَفْسِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى يُقْتَلَ.

*Elâ uhbirüküm ani'l-ecvedi? el-Ec-vedü'llâhu. el-Ecvedü'llâhu. el-Ecvedü'llâhu. -el-Ecvedü Allah, el-ecvedü Allah, el-ecvedü Allah diye de okunabilir- Ve ene ecvedü veledi Âdeme ve ecvedühüm min ba'dî raculün alime ilmen fe-neşere ilmehû yub'asü yevme'l-kıyâmeti ümmeten vâhdehû ve raculün câde bi-nefsihî fî sebîlillâhi hattâ yuktele.*⁶

Bu hadîs-i şerîfi Enes *radiyallahu anh'*ten İbn Abdilberr rivayet etmiş.

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki;

Elâ uhbirüküm ani'l-ecvedi. “Ben size en cömerdi haber vereceğim; dikkat edin, pür dikkat beni dinleyin! Bütün dikkatinizi toplayın, iyice dinleyin ki ben size en cömerdi haber

⁶ Ebû Ya'lâ, *Müsned*, V, 176-177, r. 2790; Beyhakî, *Şuabu'l-îmân*, III, 266, r. 1632; Deylemî, *el-Firdevs*, I, 130, r. 453; Münzirî, *et-Terğîb ve't-terhîb*, I, 68, r. 191; Münzirî, *et-Terğîb ve't-terhîb*, II, 210, r. 2132; Heysemî, *Mecme'u'z-zevâid*, I, 166, r. 757; Heysemî, *Mecme'u'z-zevâid*, IX, 13, r. 14178; Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, III, 103-104, r. 2860; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, X, 151, r. 28771; İbn Abdülberr, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, I, 494, r. 785; İbn Hacer, *el-İsâbe*, XII, 731, r. 3096.

vereceğim!” buyurduktan, uyardıktan, dinleyicilerin dikkatlerini toplamalarını ikaz olarak söyledikten sonra buyuruyor ki;

el-Ecved Allah. “En cömert Allah’tır.” *el-Ecved Allah.* “En cömert Allah’tır.” *el-Ecved Allah.* “En cömert Allah’tır.”

Evet, Allahu Teâlâ hazretleri *ekberdir*, “en büyüktür”; *a’zamdır*, “en uludur”; *ekremdir*, “en kerem sahibidir”; *ecveddir*, “en cûd u sahâ sahibidir”. Her şeyi en büyüktür, hem de hiçbir şeyle mukayese edilmeyecek gibi... Lütfundan, cûd u kereminden herkese rızıklar ih-san ediyor, nice nice nimetlerle insanları perverde ediyor.

Ve ene ecvedü veledi Âdem. “Ben de Cenâb-ı Hakk’ın peygamberi, habîbi olarak benî Âdem’in yani insan cinsinin, Âdemoğullarının en cömerdiyim.”

Evet, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz hayatında bunun sayısız misallerini göstermiştir, kitaplara girmiştir. Gözleri açık bırakacak, ağızları hayretten açık bırakacak bollukta çoklukta verirdi. Yanına dağlar kadar mal mülk, para gelse onu hemen akşama bırakmadan dağıtırdı; akşam gelirse sabaha

çıkmadan dağıtırdı. Verdiğini öyle bir doyururdu ki bir kişiye bir sürü verirdi, o kadar bol bol verirdi Peygamber Efendimiz...

Ve ene ecvedü benî Âdem. Benî Âdem'in, veled-i Âdem'in, Âdem *aleyhisselâm*'ın evlatlarının... *Veled*, *vüld* diye de okunursa o zaman "çocuklar" mânasına gelir, daha iyi. *Ecvedü vüldi Âdem.* "Âdem *aleyhisselâm*'ın çocuklarının en cömerdi."

Evet, Peygamber Efendimiz maddeten mânen, ilmen irfânen, her yönden en cömerdiydi.

Bunlar tabii... Allah'ın en cömet olduğunu biliyoruz. "Tabii" dediğim bizim bildiğimiz bilgiler, yeni bir şey değil. Ama bundan sonrasını iyi dinleyin:

Ve ecvedühüm min ba'dî. "Müslümanların benden sonra en cömerdi..."

Kimdir?

Raculün alime ilmen fe-neşere ilmehû. "Bir adam ki ilmi bildi ve o bildiği ilmi neşretti, yaydı, öğretti."

Demek ki ilmi bilip de insanlara ilmi öğreten bir müslüman alim ve muallim kişi; biliyor,

bildiğini de öğretiyor, o da insanların en cömerdidir. Çünkü; para verse o aldığı parayla insan gider çarşıdan pazardan bir şeyler alır ama alimin verdiği ilimle kazandığı mânevî faydalar, hatta maddî ve dünyevî faydaların yanında o alacağı yiyecek, giyecek, eşya, meta çok cüz'î kalır. Çünkü insan bazen bir alimden bir söz duyar; hayatı, görüşü, yönü değişir, cennete doğru yönünü değiştirir, cennetlik olur. Bir alimin bir mübarek sözünden, bir mübareğin irşadından... Demek ki en cömert onlardır. Mânevî bakımdan insanlara hazineler veriyorlar.

Yub'asü yevme'l-kıyâmeti ümmeten vah-dehû. “Alim, tek başına bir ümmet olarak haşrolur.”

Ümmet, “kalabalık” demek, “bir sevk edicinin etrafında toplanmış, ona bağlı insanlar topluluğu” demek.

Tek başına bir ümmet şerefini kazanır. Yani topluluğa bedel olmuş oluyor. Yığınla insana bedel olmuş oluyor. Bu, Resûlullah'tan sonra en cömert insandır.

Muhterem kardeşlerim!

O halde, lütfen Ramazan *mekteb-i âlîsinde* öğrendiğiniz güzel bilgileri etrafınıza yayınız; bu lütfu, bu cömertliği gösteriniz. Ramazan'da neler öğrendiyerseniz çoluk çocuğunuza öğretin, komşunuza öğretin, arkadaşlarınıza öğretin, etrafa öğretin; İslâm yayılsın.

Ben dünyayı gezen bir kardeşiniz olarak görüyorum; başka dinlerin mensupları yanlış inançlarına rağmen çok ustaca çalışıyorlar, çok milletleri kendi tarafına çekiyorlar, ilerleme kaydediyorlar. Hak dinin mensubu olan müslümanlar kendi ülkelerinde kan kaybediyor, kendi çocuklarını iyi yetiştiremiyor, sahip çıkamıyor. Hatta kendilerine sahip olamıyorlar.

Onun için ilmi öğrenmek ve neşretmek, öğretmek, yaymak, benimsetmek bu devirde çok büyük önem kazanmış bulunuyor. Lütfen Ramazan'da öğrendiklerinizi öğretmeye başlayarak siz de İslâm'ın tanıtılması, öğretilmesi gayreti içindeki hissenizi, yerinizi alın, çalışmaları yapın.

Ve raculün câde bi-nefsinî fî sebîlillâhi hattâ yuktele.

Bir de en cömert insan kimdir? Peygamber Efendimiz alimden sonra söylüyor;

Allah yoluna hayatını feda ediyor, bahşiyor, harcıyor. Allah yolunda şehit oluncaya kadar savaşıyor.

Nihayet şehit oluyor, hayatını veriyor.

İnsanın hayattan kıymetli nesi var? Hayatını veriyor, daha nesini versin?

Hayatını veriyor, elbette bu da çok cömert.

Ama dikkat edersiniz; hayatı vermek de savaşmak da ya kendisi feda oluyor ya da karşı tarafta insanlar hayatlarından oluyorlar. Savaş istenilen bir şey değil; olduğu zaman iki taraftan da zâiyat veriliyor. Ama alimin yaptığında, çalışmasında ölen yok; kaybedilenlerin kazanılması var, kaybedilecek olanların, belki öldürülecek olanların kazanılması var, belki başının kesilmesi gerekenlerin kazanılması var. Onun için ilim çok önemli.

c. İlim İslam'ın İnsanoğlunun Hayatıdır

Peygamber Efendimiz'in bir hadîs-i şerîfini burada mutlaka yeri gelmişken bir daha hatırlayalım:

el-İlmü hayâtü'l-İslâm. “İlim, İslâm’ın canıdır, hayatıdır.”

“İlim varsa İslâm vardır.” demek.

Demek ki ilim aynı zamanda insanlığın da hayatıdır. İnsâniyetin de hayatıdır. İlim İslâm’ın da hayatıdır, insanoğlunun da hayatıdır. Çünkü ilim öğrendiği zaman bir insan kurtuluyor; maddeten de mânen de, dünyada da âhirette de kurtuluyor. Demek ki hayatı kurtuluyor. Öteki türlü hayatı sönecekti; hem bu dünyada sönecekti hem de kâfir olarak öldüğü zaman âhirette sönecekti.

Onun için Peygamber Efendimiz ilmi, alimin derecesini öne almış. Hakikaten de dinimizin emri, bildirmesi böyledir. Alimin derecesi daha üstündür. Alim cennetin kapısında durur, kendisine “İstediğine şefaath et.” denir, şefaath eder. Şehitten dahi daha üstündür. Alimin mürekkebi şehidin kanıyla tartılır ve daha üstün gelir.

O bakımdan, çoluk çocuğunuzdan en akıllı olanını İslâmî ilimlere sevk edin. Allah rızası için, maddî fayda beklemeden, vicdanının sesinden başka bir baskıya kulak asmadan Kur’an’ı öğretin. İnsanlara Kur’an’ı öğretsin.

Sünnet-i seniyyeyi, dinin ahkâmını öğretin; o çocuğunuz öğretsin, size de sevaplar gelsin. İlim öğretin.

Tabii zamanı gelince bazen ilim de artık yetmez; ülkenin korunması lazım, müslümanların korunması lazım, savaşmak gerekebilir, düşman saldırır. O zaman da nihayet şehit oluncaya kadar bir kimsenin çarpışıp çarpışıp, kurtuluş ihtimali yok, [canını veriyor]. Ama Allahu Teâlâ hazretleri de ona en büyük sevapları veriyor. O cömertlik de çok güzel.

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Demek ki Ramazan *mekteb-i âlî*sinde öğrendiklerimizi Ramazan'dan sonra tatbik edeceğiz.

Başka söylememiz gereken neler var?

Ramazan'da sabrı öğrendik.

Sabrı Allah çok seviyor, Peygamber Efendimiz çok tavsiye eyledi.

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

Inna'llâhe mea's-sâbirîn. “Allah hiç şüphesiz yok ki sabredenlerin yanındadır, onları seviyor, onunla beraberdir.”⁷

Kendimizi dizginlemeyi öğrendik. Arzularımızı dizginlemeyi öğrendik. Tutmayı öğrendik, irademizi kuvvetlendirdik. İnsan bu sabırdan çok sevaplar kazanır. Sabredin, sabredin, sabredin; sevapları kazanın.

Sonra, Ramazan'da Kur'ân-ı Kerîm'i aşk ile şevk ile camilerde okuduk, mukabelelerde dinledik. Kendimiz evimizde hatimler sürdük. Ramazan'dan sonra da o sevgili kitabımıza, Kur'ân-ı Kerîmimiz'e bağlılığımızı gevşetmeyelim, sevgimiz gevşemesin. Var gücümüzle Kur'ân-ı Kerîm'i ezberlemeye, öğrenmeye, çoluk çocuğumuza öğretmeye gayret edelim.

Şimdi benim elimde imkân olsa, ben şu sırada tek söz sahibi insan olsam, müslümanların hepsine ilk önce Kur'ân-ı Kerîm'i öğretilirim. Kur'ân-ı Kerîm'i ezberletirim, Kur'an-ı Kerîm'i öğretirim; Kur'ân-ı Kerîm'i öğrettikten sonra da öteki ilimleri öğretirken öteki ilimlerin eğrisini doğrusunu o Kur'an bilgisiyle

⁷ 2/Bakara, 153.

öğrenen kişi bilir; en sağlam yerden ana fikirleri almış olduğu için, ana yeri kaynağı bulmuş olduğu için o zaman çok başarılı olur.

İnsanların bir taraftan kendisini müslüman sanıp da bir taraftan da İslâm'a çok aykırı işler yapması tersten başlamalarından oluyor. Kur'ân-ı Kerîm'den başlasa, "Kur'ân-ı Kerîm Allah'ın kelâmıdır; Muhammed-i Mustafası'na, Habîb-i Edîb'ine bunu vahiyle indirmiş. Kur'ân-ı Kerîm budur, bunları emrediyor, bunu iyi ezberle evlâdım!" derse, çocuğu ona göre yetiştirirse, "Hayatında senin amacın Kur'ân-ı Kerîm'i öğrenip öğrendiğini Kur'an'a göre hayatını sürmektir, geçirmektir." diye öğretirse ona göre yürürken karşılaştığı her olayda Kur'an terazisinde olayı tartar, ölçer, doğruyu eğriden ayırır; Kur'ân-ı Kerîm'in nuru, kılavuzluğu ile doğru yolu bırakmaz, yanlış yollara kaymaz, doğru yolda yürür.

Kur'ân-ı Kerîm kıraatini de, hatmini de, tefsirini de, öğrenilmesini de çok daha ciddi bir şekilde Ramazan'dan sonra devam ettirmenizi tavsiye ederim.

Geceleyin teheccüd namazlarına, yemek yemek için sahura kalktığınız gibi bu sefer de

mânevî ziyafet sofralarında kalkıp o mânevî ikramları almak için gece vakti teheccüde lütfen kalkmanızı tavsiye ederim. Çünkü;

Rek'atâni mine'l-leyli hayrun mine'd-dünyâ ve mâ fîhâ. “Geceleyin kılınan iki rekât bir namaz, -farz değil; yatsıdan, vitirden sonra, sabah namazından önce, arada kılınan iki rekât namaz- dünyadan da dünyanın içindeki her şeye sahip olmaktan da hayırlıdır.”

O sevabı da kaçırmayın.

Bir hadîs-i şerîf daha söyleyerek, okuyarak sohbetimi bitirmek istiyorum.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz'in en çok sevdiği şey, hadîs-i şerîfte geçiyor ki, onun metnini de okuyalım, Peygamber Efendimiz'in arzusunu, zevkini, isteğini, işaretini size nakletmiş, bildirmiş olayım.

Buhârî'de ve İbn Mâce'de var. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hakkında Âişe-i Sıddîka validemiz naklediyor ki;

كَانَ أَحَبُّ الدِّينِ إِلَيْهِ مَا دَاوَمَ عَلَيْهِ صَاحِبُهُ.

*Kâne ehabbu'd-dîni ileyhi mâ dâveme aleyhi sâhibuhû.*⁸

“Peygamber Efendimiz’in nazarında, onun peygamberâne isabetli görüşüne göre en sevimli, en güzel dindarlık...”

Mâ dâveme aleyhi sâhibuhû. “İbadeti yapan kimsenin yaptığı ibadete devam ettiği dindarlıktır.”

Bir insan dindarlığına göre yapmış olduğu ibadetini devam ettiriyorsa, bırakmıyorsa, kesmiyorsa, muvakkat, bir zaman yapıp sonra bırakmıyorsa, daima yaptığı güzel ibadeti devam ettiriyorsa işte Peygamber Efendimiz o kimsenin dindarlığını seviyormuş. Âişe-i Sıddîka validemizin rivayetinden anlaşılan bu.

O halde, Ramazan’daki güzel hâlinizi Ramazan’dan sonra da aynen daha güzel bir şekilde devam ettirin ve Ramazan’daki o meleklik, sâfiyet inşaallah aynen devam etsin, artsın, eksilmesin, daha ziyade olsun.

⁸ Buhârî, "îmân", 32, r. 43; Müslim, "Salâtü'l-müsâfirîn", r. 221; Nesâî, "Kıyâmü'l-leyl", 17, r. 1642; İbn Mâce, "Zühd", 28, r. 4238; İbn Huzeyme, *Sahîh*, II, 264, r. 1282; Ebû Avâne, *Müsned*, II, 36, r. 2224; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, III, 26, r. 4737; Ali el-Muttakî, *Kenzu'l-ummâl*, VII, 65, r. 17982.

Cenâb-ı Hakk'ın sevgisini kazanmayı Allah Teâlâ hazretleri cümlenize nasip eylesin. Hem dünyada sevdiği kul olarak yaşayın, hem de âhirete vardığınız zaman en büyük mükâfatlara erin. Rabbimiz cümlenizi cümlemizi cennetiyle cemaliyle müşerref eylesin. Sevdiği razı olduğu kullarından eylesin. Rıdvân-ı ekberine vâsıl eylesin. Selâmına erenlerden eylesin. Cemâlini görenlerden eylesin. Allah hepinizden razı olsun.

es-Selâmu aleyküm ve rahmetullâhi ve berekâtühû...

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

2 Şevvâl 1418 / 30.01.1998

AKRA

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü